

Forfatter: Hertz, Henrik

Titel: II

Citation: Hertz, Henrik: "II", i Hertz, Henrik: *Digte fra forskellige Perioder, 1.-4. Deel.*, udg. af Tredie Deel. , 1851-62., s. 250. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hertz11_lev-shoot-workid78136.pdf (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Digte fra forskellige Perioder, 1.-4. Deel.

II.

De fire poetiske Epistler, der udkom Aaret efter Gjengangerbrevene, vare fra Begyndelsen af bestemte 251 til, i det Mindste i Forbigaaende, at optage andre Æmner end de, Brevene berørte; men dette blev af forskellige Grunde opgivet, og deres Indhold indskrænket til at belyse nærmere nogle Punkter i de Breve og imødegaae en og anden Bemærkning, der ved dem var fremkaldt. Efterfølgende Fragment, det Eneste, der blev udført, kan give et lille Begreb om hvad der bl. A. var paatænkt, og hvorledes det kunde indledes. Det slutter sig til den i »Retouren fra Paradis« omtalte Vanskelighed med at faae Brevene befordrede til Jorden. Man vil snart opdage, at dette Fragment ikke søger at ramme nogen bestemt Personlighed, men er i Almindelighed rettet mod Obscurantismen, hvoraf Literaturen dengang støviis blev truet.

Paagrund af Foranførte vil man see,
Hvor vanskeligt det var for mig at snuse
En eller Anden op, der drattende maaskee
Tog Breve med fra mig og fra min Muse.

Men endelig en Dag - jeg hviielte just
Saa lang jeg var mig ud i Styggen
Af en Platan og lugted' til mit Kjøkken
(Forstaae ved Kjøkkenet en Blomsterkost,

252

Hvis fine Bægere som Gryder,
Berede Duft, den Mad, jeg til min Frokost nyder),
Da hørte jeg med Eet en Støi,
Der nærmede sig meer og meer, en Rumlen
Ved Paradisets søndre Fløi,
Og endelig en Hvisken og en Mumlen.
Og tusind Engleskarer gled
Forbi mig enten opad eller ned,
Og Nogle loe og sladdred', Andre smiilte,
Mens atter Andre saae betænksomt ud;
Og hist og her et særskilt Bud
Til Paradisets Centrum ilte.

Da svæved' mig forbi
En Engel, som jeg elsker fremfor Alle
Paagrund af et den egent Trylleri,
Hvormed den blander Stjemtens Honning i
De Alvorsord, der nu og da kan falde;
En Engel, jeg desaarsag pleier kalde
Jockeyen Jocus hos de søde Ni.

Stands, lille Ven! jeg raabte, hvad er Grunden
Til denne Færdsel i Cheruberlunden?
Der er vel aldrig kommen en Poet?
»Nei!« svarede min Engel.
Hvem da? - »Aa, hvad, det er en anden Bengel.« -

253

Godt nok, men hvem? - »Nu, en Prophet.« -
- Prophet? Min Ven, at drive Spot
Med gamle Folk, det klæder ikke godt.
»Jeg spotter ingenlunde.« - Men min Gode!
Propheterfolket er jo reent af Mode.
Betænk, at Jordens Cleresie
Maa lyde sund Fornuft og - Politie.
I vore Tider tvivler jeg, en Pave
Kan have Lyst til en Prophet at lave.
- »Du skjemter!« svared' Engelen og loe. -

Men, kjæreste, hvad vil du, jeg skal troe?
Katholicismens Daarligheder gjælde
Til Wandsbeck, med Respect at melde.
Vor Tid er meget oplyst, veed du jo.
- »Bliv ikke vred, min Ven! Jeg undres ikke
(Gav Engelen til Svar) at du endnu
Som i din Levetid med barnlig Hu
Er ubekjendt med Jordens Færd og Skikke.
Men mener du, Fornuft og Politie
Har Herredømmet over - Sværmeri?
Behøver man i vore Tider Paven
For over snudt Begreb at bryde Staven?
Behøver man at være Catholik
For at fordømme dem, der grandske
I Bibelen med prøvende Critik?
Og troer du, det er ikke længer Skik,

254

Gudsordet under Skin af Guds frygt at forvanske?
Min Ven! der er en banet Sti
I Menneskernes Sind for Sværmeri.
Det Mageligste, let Opnaaelige
Var altid - mærk det vel! - det Uforstaaelige.
Just dette meer end Andet river
En halv uvidende og halv forledt,
Forblindet Skare hen til misforstaaet Iver;
Og Sværmeren bli'er nu en Guds Prophet.«

Min Jocus! - brød jeg ud - jeg undres saare
Ved den Alvorlighed, hvormed
Du tager, som det synes mig, afsted.
Fortæl, hvad er det for en jordisk Daare,
Der har berøvet dit Humeur
En ellers altid morgenrød Couleur.

»En hellig Mand - jeg fik til Svar er - kommen
Med tusind Anbefalinger i Lommen
Fra Poul og peer, fra Læg og Lærd,
Fra næsten Alle,
Der skrige Rama i Berlin og Halle.
Gud veed, om han er alt det Omsvøb værd.
Een Anbefaling siger, mens den slutter,
At han er rigtig vore Tidens Luther.

255

En anden mener, Troen, noget lunken,
Foruden ham var nu aldeles sjunken;
Og at i al Fald Kirken uden ham
Vist havde faaet baade Last og Skam.
Men her blandt os man holder for, at Ingen
I Eet og Alt fidere kan paa Tingen
Og skjænke hans Attester fuld Credit;
Af disse, som du veed, man skuffes tidt.
Det være som det vil, til Doms han føres
Og stilles for en Ret, hvis klare Syn
I Løgnens Mørke trænger som et Lyn.
- Vil du ei være hos, naar han forhøres?«

Aa jo - jeg svarede - men siig mig kun
(Thi jeg vil ingenlunde nægte,
At netop nu min Mund
Sig spidser allermeest paa de Rejecte)
Du holder for, saa mangler Grund og Bund,
Og at han vanskeligt kan for sig klare?

Jeg - hørtes Engelen at Svare -
Jeg troer ham ikke ret. Han løb mig klos
Paa Vingerne, da han kom ind til os.
Du har vel alt lagt Mærke til, at Somme,
Der Sige om sig selv, de er' saa fromme,

256

Kan vise ret et stygt og haardt Gemyt,
Naar de om Næsten fælde Domme -«

Aa jo - paa Jorden er det intet Nyt.
- Du mener altsaa nu, at denne Fromme -

»Jeg veed ei ret hvad jeg skal troe.
Om han er ond, om han er god i Grunden,
Maa sagtens indtil Videre beroe;
Vist er det, han er meget grov i Munden.
Han siger ligefrem, at man til Guds
Og Kirkens Ære just skal være studs.
Han raabte høit: Den hele Rede
Af Øgle-Yngelen dernede,
Der trodser Gud
Og smitter Zions Tempel,
Bør, Andre til et skrækkeligt Exempel,
Af Jorden ryddes ud, strax ryddes ud!

Nei, troe mig, Kjære! det er aldrig muligt,
At denne Mand, der praler af en Tro,
Som idelig har søgt at undertrykke
Fornuften, Menneskernes bedste Smykke,
Alt nu kan under vore Palmer boe.
En, der vil ikke dømmme, men fordømme,

257

Og mener, at ufeilbart er hans Ord,
For ham er muligt Plads paa Eders Jord,
Men disse hellige Steder maa han rømme.
See dig omkring! Fra Lystes Midte skyder
En Klarhed ud, der er bestemt at naae
Den allermindste Braa;
Mildt og velgjørende sig bryder
Enhver af Straalerne, hvis Pragt
Fra Evighed var Sandheds Vagt.
Og lyt til Sangen i Cheruber-Lunden!
Et himmelsk Chør
Besynger Frelsen for den faldne Jord,
En Frelse, der i Kjærlighed har Grunden.
Barmhjertighed og Fred
I Hymnen svæver tyst til Jorden ned.
Den ubegribeligste Gaade
Er løst ved den guddommelige Naade.
Og saligt hvisker det ved Thronens Fod:
Vær god, o Menneske! thi Gud er god!«

Saaledes taled' Engelen. Da suste
Som milde Luftninger en dæmpet Sang,
Der efterhaanden steg, indtil den bruste
Med Millioner Orgelpibers Klang.
Og trindtom lød det fra utalte Struber

258

I Lunden, som vi svævende forlod:
Lovsynger Gud, Serapher og Cheruber!
Lovsynger Gud! thi Gud er god!

Igjennem Oceanet af de Toner,
Der strømmed ud fra Sangens Chor,
Jeg foer
Ved Englens Side til de høie Regioner.
Knap kommen her fornam
Jeg tydeligt af Domstrompeten,
At Retten alt var sat at dømmes ham,
Som Englen kaldte skjemtviis for Propheten.
Ved dennes Arriverende
Besluttede man nemlig strax han kom
At prøve Manden efter Lov og Dom,
Og fandt Retouren af ham saa presserende,
At man til Trods for Jordens Vinterfrost
Befordreder snart ham ned med - Exrapost.

De her omtalte fire Epistler ere stiledede til »Grandskeren **, Naturforskeren ** og Digteren **«. Ved disse forstodes J. P. Mynster, H. C. Ørsted og J. L. Heiberg, af hvilke de tvende første havde leveret Anmeldelser af Gjengangerbrevene til Maanedsskrift for 259 Literatur, den sidste i sin Flyvende Post for 1830, Nr. 157 skrevet »Riimbrev til Knud Sjællandsfar i Paradis.«

Pag. 126. - »salig Donaupigen.«

Skuespillet »Das Donaumeibchen« af Hensler blev 1814 om Sommeren givet af et tydsk Skuespillerselskab paa det kgl. Theater, og gjorde megen Lykke, dog især Ved Jomfru Walthers Udførelse af Titelrollen. See Overskous »Den danske Skueplads« 4de Deel Pag. 365.

Pag. 131. »Fremdeles, naar en lille snowsk Krabat« o. s. v.

Sigter til to Halvark, der af en anonym Forfatter bleve udgivne under Titel »Supplementblade til Kjøbenhavns flyvende Post, Nr. 1 og 2« i samme Format og med samme Vignet som Heibergs nys ophørte Blad, og indeholdt to Epistler fra Knud Sjællandsfar. Da disse kom ud hos Bogtrykker Jørgensen, (der paa Gjengangerbrevenes Titelblad var angivet som Udgiver) fandt jeg mig foranlediget til, i en ossentlig Erklæring at fralægge mig Forfatterskabet til dem. Cfr. Heibergs prosaiske Skrifter, 11te Bind Pag. 503.

Pag. 147. »Og sloges Anno 16 med Peer Vrøvler.« 260 Dette Navn havde Baggesen under Feiden givet sin Antagonist Peder Wegner (A. E. Bøye).

Pag. 156.
»(Critiken) bør mindes vel, det troer jeg, man kan vente,
At Jens har stundom taget sig en Luur,
Og ikke glemme min bekjendte,
Poetiske Chamæleons-Natur.«

Til dette Sted hørte oprindeligt nogle Linier, der dengang bleve udeladte, men altid kunne gives en Plads her. De lyde saaledes:

En Diamant skal slibes
I eget Støv, det veed Enhver; -
Min Paradis-Natur, der nu, sit Ophav nær,
Har luttret sig til Diamantens Skjær,
Vil aldrig kunne klart begribes,
Hvis ei Critiken først den gnider med
Det Støv, den for dum klæbed' ved.
Kort, Knudebrevet bliver uforstaaeligt
For Alle, der forglemme, jeg er Knud;
Og skal jeg vaskes, er det uundgaaeligt,
At jeg maa vaskes i min egen Lud.

Pag. 165 ff. »Naar jeg betragter Rub og Stub« o. s. v. 261 Angaaende Gjengangerbrevenes her omtalte og forsvarede Formtheorie er det mig en Fornøielse, nu at kunne citere et Sted af J. L. Heibergs »Grundtræk af Philosophiens Philosophie eller den speculative Logik« *), der 1832 blev trykt som Manuscript. Citatet findes Pag. 52-53: »Hertilands har man i den nyere Tid ivrigt disputeret om, hvad der i Poesien skulde betragtes som Hovedsag, enten Materien eller Formen. Herpaa kan man i Korthed svare, at i Poesien og i det Hele i al skjøn Kunst finder denne Modsætning aldeles ikke Sted, saa at man ei engang kan sige, at Formen er Hovedsagen, men det maa hedde, at den er det Eneste og Alt; thi det Skjønne er en Idee, men Ideen hører til Begrebets Verden, og denne er allerede i sig selv Form. - - - Forfatteren af Gjengangerbrevene har, udentvivel ledet ikke saameget ved Speculation som ved den enhver sand Digter egne Tact for det Rigtige,

fremstillet Sagen i dens rette Lys, men derved fremkaldt Indvendinger, som vel især ere grundede i Mangel paa tilstrækkelig udbredt Kundskab til de her omhandlede Categories rette Bethdning. I hiin Forfatters Digte, saavel som i dem, hans andet Jeg, Forfatteren ^{*} 262 til »Amors Geniestreger« har publiceret ^{*}), hedder det snart, at Formen er Alt, snart at Stof og Form ere Eet. Unægteligt, thi Ideen er selv Form, og saaledes er Formen Alt, men i denne Form er Materien bleven til Stof (som er den i Ideens Form ophævede Materie), istedenfor at beholde samme Selvstændighed, og følgelig ere begge Eet. Naar det nu tillige hedder, at Ideen er det Reelle, som man kan tage og føle paa, og som Alle have Sands for, saa er dette sagt under Forudsætning af den almindelige Forestilling, som etablerer den urimelige Modsætning mellem Idee og Form, thi saaledes nedsættes Ideen til Materie, som netop formedelst sin Selvstændighed imod Formen, ikke er Andet end Væsenets Overgang til Phænomen.«

Pag. 175: »Hømodig selv formindskende sin Ret.«

Man erindre, at disse fire Breve udkom nogle saa Maaneder efter Anordningen af 28de Mai 1831 om Provindsial-Stænders Indførelse.

^{*} 263

Til Slutning skal jeg meddele nedenstaaende Digt, der er fra Gjengangerbrevenes Tid og blev skrevet for at imødegaae mulige Indvendinger mod deres Anonymitet. Det var oprindeligt bestemt til at staae i Spidsen for alle Brevene.